

Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір

Конференція розпочалася пленарним засіданням яке відкрила генеральна директорка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, докторка історичних наук, професорка, член-кореспондентка НАН України, заслужена діячка науки і техніки України **Л. Дубровіна**. Вона відзначила, що у контексті державної політики щодо євроінтеграції України актуальним завданням бібліотечної справи є активізація інтеграційних процесів на всіх напрямках бібліотечно-інформаційної діяльності, поглиблення професійної комунікації у світовому бібліотечно-інформаційному середовищі, що сприятиме забезпеченню необмеженого обміну інформацією, культурними та науковими надбаннями на міжнародному рівні. Активізація інтеграційного вектора стратегічного розвитку міжнародного бібліотечного простору має важливе значення для бібліотечно-інформаційної галузі України, оскільки її бібліотечна система є органічною частиною світового інформаційного ресурсу, вона наповнює змістом усі соціальні структури суспільства, гарантує його працездатність і стабільність. Можливості вільного обміну та використання соціальної інформації є спільним інтересом усіх держав світу. Л. Дубровіна наголосила, що інтеграційні тенденції вже давно притаманні діяльності значної кількості українських бібліотек, які вже десятиліттями існують у мережевому суспільстві і є його невід'ємним складником. Подальший розвиток бібліотек України як соціальних установ тісно пов'язаний зі співпрацею з Європейським Союзом. Сьогодні відбувається дієвий пошук взаємоприйнятних механізмів, здатних забезпечити тривале міжінституційне співробітництво, реалізацію міжнаціональних науково-інформаційних та культурно-освітніх проєктів, спрямованих на розбудову цивілізаційного бібліотечно-інформаційного середовища, задоволення інформаційно-знансєвих потреб. Україна активно переходить на оновлення нормативно-правових засад державної політики щодо міжнародної інтеграції та співробітництва в сфері бібліотечної, інформаційної та архівної справи.

Доповідачка констатувала, що для наукових бібліотек україн важливим є процес переходу на впровадження інфраструктури відкритої науки, передусім у бібліотеках НАН України та реалізації національного плану щодо відкритої науки, націленого на фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентної спроможності України та сталого розвитку суспільства і держави, на інтенсивне впровадження інформаційних та комунікаційних технологій. Відповідно до директивних документів Кабінету Міністрів України, НАН України щодо участі Академії в реалізації європейських принципів відкритої науки, НБУВ увійшла до робочої групи цього проєкту і бере активну участь у його реалізації, оскільки володіє колосальним науковим ресурсом наукових досягнень українських учених. Розвиток відкритої науки в НАН України враховує зокрема і концепцію Європейської хмари відкритої науки (EOSC).

В умовах воєнного стану, наголосила Л. Дубровіна, науково-інформаційний інструментарій бібліотек набуває важливого значення для популяризації на-

ціонального історико-культурного надбання, інтелектуальних, технологічних здобутків української науки і практики, сприяє формуванню об'єктивного знання про Україну, її цивілізаційну суб'єктність, інтелектуальний, духовний потенціал нації, зокрема й участь у міжнародних проєктах у галузі пам'яті світу і національної пам'яті, міжнародних ресурсів культурної рукописно-книжкової спадщини. Доповідачка констатувала, що сьогодні вже сформувалася окрема інформаційно-аналітична діяльність бібліотек у галузі інформаційного протистояння анти-українській ідеологічній пропаганді. Наразі в сфері бібліотечно-інформаційної діяльності інтеграційні процеси міжнародного рівня стратегічно пов'язані з урахуванням такого важливого чинника цивілізаційного розвитку, як підтримка розвитку цифрового суспільства, діджиталізації бібліотечних документних та електронних ресурсів, що ґрунтуються на принципах міжнародного співтовариства, задекларованих у документах міжнародних бібліотечних, архівних організацій та асоціацій, передусім ООН, ЮНЕСКО, ІФЛА, з якими підписані угоди про співпрацю, доступність Інтернету, діяльність бібліотек у цифрову епоху, створення безбар'єрного бібліотечного простору, збереження національної культурної спадщини.

Для українських бібліотечно-інформаційних установ активізація процесів інтеграції на міжнародному рівні в умовах цифровізації передбачає пошук нових форм партнерства і співробітництва, які сприяли б подальшій адаптації зарубіжного досвіду, інноваційному розвитку бібліотек. На нинішній конференції передбачено розгляд усіх аспектів і можливостей міжнародної інтеграції України у бібліотечний знаннєвий простір, у процеси взаємовпливу бібліотечної науки і практики, відновлення історичної пам'яті розвитку суспільства. На завершення Л. Дубровіна побажала учасникам зібрання плідної роботи та натхнення від творчого спілкування та обміну новими ідеями, а також утвердження впевненості у великому значенні сучасної бібліотечної діяльності для розвитку всіх сфер знання та духовної єдності людства.

Докторантка, старша наукова співробітниця відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук **Л. Дем'янюк** як міжнародний комунікант організації пленарного засідання конференції у зверненні висловила щиру подяку його учасникам за бажання й готовність узяти участь у заході. Вона відзначила, що організатори раді вітати учасників пленарного засідання як з України, так і з інших країн, Австрії, Азербайджану, Великобританії, Канади, Польщі, Сполучених Штати Америки, представників міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй, Конференції директорів європейських національних бібліотек, членом якої є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Таке широке представництво є свідченням спільного прагнення розвивати бібліотечну справу, сприяти міжнародному співробітництву та ділитися неоціненним досвідом і знаннями на шляху до сталого розвитку. Залучення зарубіжних колег до співпраці, підкреслила Л. Дем'янюк, особливо цінне для нас сьогодні, у ці складні часи, коли вся Україна, включаючи її бібліотечний сектор, переживає величезні труднощі через російську агресію. Вона висловила щиру вдячність за солідарність і підтримку зарубіжним країнам, міжнародним інституціям, за усвідомлення того, що ми боремося з поточними викликами не наодинці, що голоси українських бібліотекарів чутно на міжнародній арені і що у нас є такі надійні партнери і друзі.

У вітальному слові Надзвичайний і Повноважний Посол Австрії в Україні пан **Арад Бенкьо** наголосив на важливості культури, яка повинна займати центральне місце поряд з іншими актуальними питаннями суспільного життя. Такі інституції культури, як бібліотеки, відіграють ключову роль у розвитку суспільства, зміцненні міжнародних зв'язків. Коли йдеться про дипломатію, зазвичай, увага акцентується на політиці, проте важливим аспектом міжнародних відносин також є культура, яка допомагає будувати мости взаєморозуміння між народами та зміцнювати міждержавні зв'язки. Україну і Австрію поєднує не лише політична співпраця, але й спільне історичне минуле, що створює надійну основу для тривалого партнерства та культурного обміну, важливого для розвитку обох країн. Пан Бенкьо підкреслив, що культура відіграє надзвичайну роль у розвитку суспільства, й особливе місце тут належить бібліотекам. Бібліотеки виконують важливу місію, слугуючи осередками культурного розвитку та інтелектуального обміну. Посол розповів про міжнародний проєкт «Австрійські бібліотеки за кордоном», який реалізовується за ініціативи та підтримки Федерального міністерства європейських та закордонних справ Австрії. У рамках цього проєкту функціонують 65 бібліотек у 28 країнах світу, зокрема, 5 з них розташовані в Україні. Одна з цих бібліотек, Австрійська бібліотека, функціонує при Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського з 1992 р., що є свідченням багаторічної співпраці та постійного культурного обміну між Україною і Австрією.

Вперше за багато років у конференції взяли участь представники від Бібліотеки ім. Даґа Гаммаршельда, що підпорядковується Департаменту глобальних комунікацій Організації Об'єднаних Націй (далі ООН). Координаторка відділу наукових комунікацій департаменту зовнішньої інформації та залучення спільнот Бібліотеки ім. Даґа Гаммаршельда **Мерс Вача** наголосила на важливості діяльності бібліотек у рамках виконання Порядку денного ООН до 2030 р. Доповідачка висвітлила внесок Бібліотеки ім. Даґа Гаммаршельда у реалізацію цього проєкту. Вона відзначила непохитну відданість бібліотечного комплексу ООН концепції Цілей сталого розвитку, а також окреслила перспективи майбутніх програм на виконання завдань ЦСР. Особливу увагу Мерс Вача приділила викликам інноваційного розвитку сучасних бібліотек для забезпечення рівноправного доступу до джерел інформації та бібліотечних фондів. У промові також наголошувалось на ролі бібліотек у розвитку штучного інтелекту в умовах інформаційного суспільства. Бібліотеки можуть стати важливими центрами впровадження та використання штучного інтелекту, надаючи доступ до новітніх технологій, баз даних та інформаційних ресурсів. Вони можуть сприяти розвитку цифрової грамотності, допомагаючи суспільству адаптуватися до швидких змін, пов'язаних із розвитком штучного інтелекту, та підтримувати наукові дослідження в цій галузі. На завершення доповідачка відзначила, що Організація Об'єднаних Націй активно сприяє інноваційній діяльності бібліотек, надаючи дієву підтримку фахівцям цієї сфери.

Учасникам пленарного засідання було оприлюднено вітальний лист Генерального консула України в Торонто **О. Ніколенка**, який надійшов на адресу конференції. У зверненні зазначалося, що в умовах збройної агресії Росії, яка воює проти українців як нації, проти української ідентичності, історії, культури, традицій та права на подальше незалежне існування, робота працівників бібліотек зі збереження інтелектуального, духовного надбання України, його розвитку –

особливо важлива. Війна, хоч і принесла багато страждань, водночас вона відкрила і вікно можливостей – більш тісної інтеграції в міжнародний бібліотечний простір, активного вивчення найкращого західного досвіду, підвищення національних стандартів. О. Ніколенко підкреслив, що йому особливо приємно, що таке вікно можливостей з'явилося й по лінії Україна – Канада, Він висловив подяку команді НБУВ за роботу над укладанням угоди про співпрацю з Публічною бібліотекою Торонто. Генеральний консул побажав плідної роботи та креативних ідей задля подальшого розвитку бібліотечної справи України як невід'ємної частини міжнародного бібліотечного простору.

З вітальним словом до учасників конференції звернувся виконувач обов'язків ректора Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, заслужений діяч мистецтв України, доктор філософії та кандидат мистецтвознавства **В. Марченко**. Він підкреслив важливість винесення на обговорення учасників конференції питань, які є ключовими для розвитку бібліотек, і акцентував увагу на актуальності подолання проблем, пов'язаних з викликами, з якими стикаються бібліотеки сьогодні.

Виконувачка обов'язків директора Державної науково-технічної бібліотеки України (далі ДНТБ), докторка економічних наук **А. Жарінова** у вітальному слові відмітила, що Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського входить до числа найкращих національних бібліотек світу і має видатні досягнення у науково-дослідній та культурно-просвітницькій діяльності, відзначила важливість тісної професійної співпраці, наукової комунікації між колективами ДНТБ і НБУВ. На її переконання, щорічні міжнародні конференції, що організовуються НБУВ, сприяють обміну досвідом, збереженню національної історико-культурної спадщини, а також зміцненню зв'язків між бібліотеками України та інших країн світу.

Генеральний директор Національної бібліотеки Польщі д-р **Томаш Маковскі** у доповіді «Національні бібліотеки як символ незалежності» відзначив, що національні бібліотеки виконують не лише культурну, освітню роль, але й виступають символами суверенітету, що є особливо важливим у періоди боротьби за збереження національної ідентичності. Доповідач зробив детальний аналіз спроб окупаційних режимів, зокрема російського, знищити національні культурні атрибути Польщі шляхом руйнування бібліотечних фондів як джерел історичної пам'яті. Він зазначив, що офіційно Бібліотеку Народову відкрили 24 лютого 1928 р. указом президента Речі Посполитої. Формування книжкового фонду розпочалося з частини колекції видань Залуських, яку вдалося отримати за умовами Ризького договору, що передбачав повернення до Польщі культурних цінностей, вивезених Росією. На величезну катастрофу для культури Польщі обернулася безповоротна втрата у 1939 р. усіх пам'яток писемності, що десятиліттями зберігалися в Університетській та Народовій бібліотеках. Він навів приклади з історії Національної бібліотеки Польщі, де бібліотечні колекції неодноразово ставали мішенню для загарбників, які намагалися стерти національну ідентичність через знищення культурної спадщини. Очільник бібліотеки підкреслив солідарність Польщі з Україною в умовах нинішніх викликів, наголосивши на важливості міжнаціональної співпраці задля примноження культурного, історичного надбання, що є ключовим елементом у збереженні національної свідомості та незалежності обох країн.

Генеральна директорка НБУВ Л. Дубровіна, реагуючи на слова польського колеги, відзначила надзвичайну актуальність цієї теми для України в сучасних умовах, підкресливши значення національних бібліотек у збереженні незалежності та національної самобутності. Вона висловила вдячність Польщі та Національній бібліотеці Польщі, яка є багаторічним партнером НБУВ, за значну підтримку і солідарність у складних умовах війни.

У відеопрезентації директора Воєводської публічної бібліотеки у Кракові **Єжи Вознякевича** «Підтримка, інтеграція, діяльність: Воєводська публічна бібліотека у Кракові для України під час війни» йшлося про різнобічну підтримку, яку бібліотека надає Україні, українцям у Польщі в умовах війни. Він підкреслив важливість солідарності з українськими колегами, навів низку прикладів конкретних ініціатив, що спрямовані на допомогу українським бібліотекам та користувачам. Є. Вознякевич зазначив, що з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну бібліотека стала осередком збору та надання гуманітарної допомоги українцям. Воєводська публічна бібліотека у Кракові активно підтримує біженців, які прибувають до міста з постраждалих від обстрілів територій. Спочатку допомога зосереджувалась на наданні матеріальної підтримки матерям з дітьми (коляски, ліжечка, одяг, автокрісла тощо). На даний момент зусилля бібліотеки спрямовані на розширення книжкових фондів українською мовою, а також проведення освітніх заходів (зустрічі Українського клубу, регулярні заняття з польської мови, підтримка українських дітей у навчанні) та культурних подій (виставки українських художників, літературні зустрічі з українськими авторами). Водночас українські і польські волонтери продовжують плести маскувальні сітки «райські павучки» для українських військових прямо на території бібліотеки.

Українські партнери (асоціації, фонди) використовують бібліотечний простір для організації допомоги та підтримки українців, які залишаються у Кракові. Воєводська бібліотека організовує курси з вивчення польської мови, культурні заходи, екскурсії та виставки українських митців, психологічну підтримку українцям, які змушені були переїхати до Польщі. Є. Вознякевич розповів про актуальні проєкти бібліотеки, зокрема велосипедну читальню, Малопольські дні книги «Книга і троянда», програму EVS «Молодь в дії» (Еразмус), проєкти «Сутички Фредера», «Культура чутлива», «Бібліотека для всіх», зазначивши, що такі ініціативи сприяють культурній інтеграції та підтримці різних спільнот у цей складний час. Також доповідач звернув увагу присутніх на вагоме значення підписання 20 серпня 2024 р. Меморандуму про співпрацю Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського і Воєводської публічної бібліотеки у Кракові, наголосивши що така співпраця є важливим кроком у розвитку бібліотечної справи обох країн, вона сприяє зміцненню міжкультурних та професійних зв'язків між Польщею і Україною.

До роботи пленарного засідання долучилися представники фахової бібліотечної організації Конференція Європейських Національних бібліотекарів (CENL), з якою НБУВ вже упродовж багатьох років активно комунікує. Заступниця секретаря мережевої групи CENL з питань справедливості, рівності, різноманітності та інклюзії (EEDI), директорка з питань взаємодії Національної бібліотеки Шотландії **Джекі Кромарті** підготувала презентацію на тему «Мережева група CENL з питань справедливості, рівності, різноманітності

та інклюзії (EEDI): Місія та стратегія на 2023–2025 роки». Доповідачка зазначила, що мережева група EEDI була заснована 7 березня 2023 р. для підтримки Стратегії CENL на 2023–2027 рр. Основні напрями діяльності групи: розвиток бібліотек CENL як інституцій пам'яті; підвищення впливу CENL у міжнародному просторі та зміцнення CENL як мережевої спільноти. Наразі місія мережевої групи CENL з питань справедливості, рівності, різноманітності та інклюзії (EEDI) полягає в створенні справедливої, рівноправної, різноманітної та інклюзивної платформи для колег із бібліотек-членів CENL. Ця платформа служить для обговорення важливих питань EEDI, обміну ідеями, знаннями та практичними порадами, а також для підтримки колег, створення нових можливостей у бібліотечному середовищі. Джек Кромарті ознайомила присутніх з результатами опитування щодо оцінки стану впровадження принципів інклюзії в національних бібліотеках, які засвідчили про зростаючу підтримку інклюзивності в бібліотечній сфері.

Роглядаючи діяльність мережевої групи, доповідачка відзначила її прагнення активно навчатися один у одного та ділитися досвідом у галузі EEDI, забезпечуючи бібліотеки CENL ресурсами. Стратегічні теми на 2023–2025 рр. передбачають розроблення політик рівності та різноманітності для бібліотек, забезпечення рівного доступу до послуг та розширення можливостей для малопредставлених груп. Група також акцентує увагу на необхідності перегляду концепції національної бібліотеки та її ролі в забезпеченні інклюзивності, зокрема в контексті різноманітності метаданих і каталогів. Перехід від мультикультуралізму до інтеркультуралізму розглядається нею як важливий етап розвитку, з акцентом на боротьбу зі стереотипами та несвідомими упередженнями, а також на створення рівних можливостей для всіх. Також Джек Кромарті поінформувала, про конкретні заходи на найближчі 12 місяців – підвищення ефективності діяльності EEDI, обмін досвідом через зустрічі та інформаційні бюлетені, а також реалізація практичних ініціатив у національних бібліотеках, спрямованих на покращення рівності та інклюзії.

Від Австрійської Національної бібліотеки на пленарному засіданні виступила магістерка філософії, фахівець із літератури слов'янськими мовами з відділу формування та обробки колекцій Австрійської національної бібліотеки у Відні **Аннете Хьослінгер-Фінк**. Її доповідь була присвячена темі «Українська спадщина за кордоном: рекаталогізація «русинських» видань в Австрійській національній бібліотеці (ÖNB) у Відні». Доповідачка розповіла про досвід Австрійської національної бібліотеки щодо рекаталогізації усіх кириличних друкованих видань, які надійшли до Імператорської і Королівської двірської бібліотеки з Королівства Галичини, Лодомерії Буковини у період з 1772-го по 1918 р. Ці матеріали надходили як частина обов'язкового примірника, а їхні назви записувалися латиницею. За Габсбурзької монархії мова цих ресурсів позначалася як «русинська», адже саме так називали східнослов'янське населення регіону. Проблеми виникли під час оцифрування каталогу на початку XXI ст, коли, відповідно до нових стандартів каталогізації (RDA), бібліотекарі були змушені використовувати мовні коди стандарту ISO 639-2, де терміна «русинська» не було. Це призвело до того, що ресурси отримали код «слов'янська (інші)», який також застосовується для інших (менших) слов'янських мов. Це, разом із різними варіантами орфографії, що були характерні для XIX ст., ускладнювало пошук цих видань у каталогах. А. Хьослінгер-Фінк зазначила,

що метою рекаталогізації, яка розпочалась 2022 р. є: підвищення якості метаданих шляхом упровадження стандартів RDA для полегшення машинного зчитування та обміну даними у форматі MARC-21; введення різних варіантів транслітерації та оригінального написання для полегшення пошуку; створення колекції «Ruthenica», що сприятиме подальшим дослідженням текстів. Доповідачка повідомила: рекаталогізовано вже приблизно 980 назв за участю двох українських бібліотекарів, і ще майже 280 назв залишаються для опрацювання. Наступним кроком у проєкті стане покращення доступу до повних текстів цих видань за допомогою машинного навчання, що сприятиме вдосконаленню технологій розпізнавання тексту (OCR) і полегшить подальші дослідження.

Від Канади у засіданні взяла участь **Вікі Турколіас**, старша менеджерка з надання послуг для дітей у Публічній бібліотеці Торонто. Вона наголосила на важливості участі представників багатьох бібліотек світу у заході, що свідчить про загальну відданість просуванню грамотності, освіти та інновацій у бібліотеках. У доповіді було розглянуто STEM-ініціативи Публічної бібліотеки Торонто для дітей. Особливу увагу доповідачка приділила нещодавнім проєктам щодо впровадження технологій, креативному та практичному навчанню у бібліотечному просторі. В. Турколіас відзначила зростаюче значення STEM-освіти, особливо у підготовці дітей до набуття майбутніх академічних і особистих здобутків. Місія бібліотеки полягає у створенні доступних і різносторонніх навчальних можливостей для дітей, незалежно від їх попереднього досвіду, з метою розвитку критичного мислення, навичок розв'язання проблем і інноваційності на ранніх етапах навчання.

Доповідачка детально зупинилася на одній з найцікавіших ініціатив бібліотеки – проєкті «Грай та навчайся за допомогою STEM-наборів» («Play & Learn STEM Kits»), де використовуються роботи, схеми та інше обладнання, забезпечуючи навчання в ігровій формі та сприяючи розвитку навичок у сфері технологій та інженерії. Проєкт розпочався у 2017 р. і з часом охопив усі 73 відділення бібліотеки, що дало змогу розширити доступ до цифрової грамотності по всьому місту. STEM-ініціативи Публічної бібліотеки Торонто спрямовані на підтримку цифрової грамотності, особливо для спільнот, які не отримують належних послуг. Вони надають можливість дітям займатися робототехнікою, схемотехнікою та програмуванням через програми, які включають індивідуальні та групові заняття, а також заходи для спільнот. Наприклад, такі програми, як «Fun with Snap Circuits!» або «Coding with Dash & Dot» надають дітям практичні навички творчого мислення, вирішення проблем, що виникають. Особлива увага у проєкті приділяється інтерактивному підходу до навчання, що заохочує дітей до творчості. Наприклад, у програмі «Leading to Reading», яка допомагає дітям, що мають труднощі з читанням, використовуються STEM-інструменти, такі як Osmo і Snap Circuits, для розвитку навичок грамотності через інтерактивне навчання.

Важливим аспектом ініціатив є розроблення нових програмних наборів на основі новітніх технологій, які будуть доступні з 2025 р.. Ці набори включатимуть інструменти для навчання STEAM (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика) і сприятимуть розвитку цифрової грамотності у дітей віком від 3 до 12 років. Важливим елементом проєкту є співпраця з зовнішніми фахівцями та виконавцями, які збагачують STEM-програми бібліотеки спеціалізованими знаннями та свіжими поглядами. Партнерство з освітянами та інноваторами дає

змогу проводити різні воркшопи, зокрема з робототехніки, дизайну, інженерії та розроблення ігор. Турколіас також говорила про вистави, що поєднують STEM-освіту з розвагами, які роблять навчання захопливим та інтерактивним для дітей.

Однією з найбільш значущих ініціатив Публічної бібліотеки Торонто стала співпраця «Набори для Києва», яка мала на меті підтримати українські бібліотеки та школи через створення STEM-наборів. У рамках цієї ініціативи було підготовлено понад 100 наборів для бібліотек Києва та прилеглих регіонів. Минулої осені Публічна бібліотека Торонто уклала партнерську угоду з Центральною бібліотекою для дітей ім. Т.Г. Шевченка, залучивши учнів 3–5 класів до розроблення навчальних наборів для їхніх однолітків. Основна мета проєкту – розвиток інноваційного мислення, емпатії та налагодження міжнародних зв'язків між дітьми. STEM-набори включають завдання, спрямовані на розвиток дизайнерського мислення. Наприклад, учням пропонується уявити та створити прототип нового інструмента, робота або футуристичної істоти. Цей проєкт отримав підтримку мера Торонто Олівії Чоу, у ньому взяли активну участь учні і вчителі однієї з місцевих публічних шкіл Торонто. Ініціатива не лише сприяє розвитку STEM-освіти, але й зміцнює культурні та освітні зв'язки між дітьми різних країн, допомагаючи їм через спільну творчість долати виклики сьогодення. Дивлячись у майбутнє, наголосила доповідачка, Публічна бібліотека Торонто планує розширити свої програми STEM, включаючи нові галузі, такі як штучний інтелект (ШІ), віртуальна (ВР) та доповнена реальність (ДР). Турколіас підкреслила, що важливості цих технологій постійно зростають, і діти повинні мати можливість навчатися працювати з ними, щоб бути готовими до викликів майбутнього. На завершення вона зазначила, що інвестиції у STEM-освіту є ключем до забезпечення інклюзивних, інноваційних можливостей для дітей, готуючи їх до сучасного світу. У цьому контексті особливої важливості набуває міжнародна співпраця між бібліотеками.

Питанням бібліотечної інтеграції в контексті традиції та сучасних проблем розвитку було присвячено доповідь почесного генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, радника Президії Національної академії наук України, академіка НАН України, доктора філософських наук, заслуженого діяча науки і техніки України **О. Онищенка**. Учений наголосив, що за своєю природою і функціями бібліотека є інтегративним соціокультурним феноменом. Її суспільне призначення – збирання, упорядкування та консолідація інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв, надання інтегративних (наукових, освітніх, культурних, інформаційних) послуг і сервісів, розвиток комплексних науково-інформаційних комунікацій. На різних етапах історії бібліотек можливості та масштаби цих завдань були різними, але загальна тенденція характеризувалася їх зростанням, що підвищувало культуротворчу роль бібліотек.

Інтеграція належить до сутнісних ознак бібліотеки, вона має усталені шляхи та форми як у національній, так і в міжнародній практиці. В умовах цифровізації, яка дала фактично необмежені можливості для інтеграційних бібліотечних ініціатив, найшвидший і найширший шлях бібліотечної інтеграції – інтеграція віртуальних бібліотек. О. Онищенко наголосив, що тільки внутрішньо інтегрована, консолідована, цілісно цифровізована бібліотека може повноцінно увійти у український і міжнародний (європейський і світовий) інформаційний

простір і ефективно функціонувати в ньому. Розглядаючи бібліотечну інтеграцію у трьох площинах, академік порекомендував зосередити бібліотекознавчу думку на розробленні і реалізації фундаментальної моделі бібліотеки цифрової епохи, якою будуть гармонізовані всі види ресурсів на всіх носіях інформації, всі види бібліотечних послуг і всі види бібліотечних комунікацій. На переконання дослідника, така інтеграційна модель бібліотеки стала б і носієм ідеї і досвіду міжнародної бібліотечної інтеграції.

Генеральний директор Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник **О. Сербін** у відеопрезентації «Українська бібліотечна спільнота: виклики та можливості міжнародної співпраці» окреслив основні напрями міжнародного співробітництва бібліотечної галузі України й очолюваної ним бібліотеки на організаційному та індивідуальному рівнях, шляхи інтеграції у світовий бібліотечний простір, поглиблення міжнародного співробітництва. Доповідач підкреслив важливість активного представлення українських бібліотек у світовій бібліотечній спільноті, наголосив на актуальності міжнародної співпраці в умовах глобальних викликів і воєнних реалій. О. Сербін зазначив, що членство України в міжнародних професійних бібліотечних організаціях на сьогодні є досить обмеженим, і важливо його розширювати. Українська участь повинна бути суб'єктною, зокрема через активну роботу в підрозділах і робочих групах таких організацій, як IFLA, CENL, LIBER, EBLIDA та інших, а також вона повинна передбачати входження до їхніх органів управління. Серед основних напрямів міжнародної співпраці бібліотек доповідач виокремив книгообмін, участь у міжнародних заходах, організація спільних проєктів, друкованих видань, публікації в іноземних фахових журналах, медіа, стажування, робота у міжнародних професійних організаціях.

Очільник Бібліотеки наголосив на важливості впровадження глобальних трендів, підвищення професійного рівня бібліотечного персоналу, залучення додаткових ресурсів для досягнення цілей українських бібліотек. Він також приділив увагу культурній дипломатії, зазначивши, що бібліотеки є важливими центрами поширення правдивої інформації про Україну, протидії російській дезінформації та пропаганді, а також зміцнення міжнародних зв'язків. Науковець навіс статистичні дані щодо науково-дослідної діяльності українських бібліотекарів, зазначивши, що за останні три роки значно зросла їхня публікаційна активність, зокрема, у виданнях, які індексуються в Scopus. Було відзначено активізацію міжнародної діяльності Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого у 2023 р., включаючи співпрацю та книгообмін із значною кількістю країн, зокрема Польщею, Естонією, Латвією, Німеччиною, Великою Британією та ін.

На переконання О. Сербіна, спільні проєкти з іноземними бібліотеками та міжнародними організаціями є важливим інструментом подолання викликів війни українською бібліотечною спільнотою. Українська бібліотечна асоціація і Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого реалізують проєкти з ЮНЕСКО, ПРООН, Гете-Інститутом, USAID, House of Europe та іншими організаціями, спрямовані на допомогу українському суспільству. Ці проєкти охоплюють надання психологічної допомоги, відновлення деокупованих громад, налагодження роботи бібліотек, постраждалих внаслідок бойових дій, а також підвищення рівня інформаційної, медійної та цифрової грамотності населення.

Важливим проектом, що реалізується Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого, Національною бібліотекою Чеської Республіки, Українською бібліотечною асоціацією за підтримки Міністерства культури Чеської Республіки та донорів є створення мобільних станцій для збереження бібліотечних фондів, для консервації та реставрації документів.

Про актуальні проблеми бібліотечного обслуговування дітей та можливості світової інтеграції цієї особливої сфери бібліотечної справи йшлося у відео-презентації «Бібліотечне обслуговування дітей: нові виклики, світова інтеграція» генеральної директорки Національної бібліотеки України для дітей, кандидатки культурології, заслуженої працівниці культури України **А. Гордієнко**. Вона наголосила, що дитячі бібліотеки мають бути активними у територіальних громадах, оскільки вони впливають на формування менталітету майбутніх членів цих громад, постійно популяризувати себе в інформаційному просторі, залучаючи якомога більшу аудиторію. Ментальне здоров'я, волонтерство, екологічна освіта, зміцнення української національної та громадянської ідентичності – лише деякі з актуальних на сьогодні напрямів бібліотечної роботи з дітьми. Доповідачка констатувала, що за останні десять років мережа спеціалізованих бібліотек скоротилася на 46%, на що вплинули наслідки децентралізації, і насамперед – окупація деяких територій України, під час якої на початок 2024 р. повністю зруйновано 9 та частково пошкоджено 59 бібліотек для дітей. Національна бібліотека України для дітей постійно заохочує дитячі бібліотеки до активної роботи, започатковуючи та організовуючи тематичні всеукраїнські конкурси читання, дитячої творчості, всеукраїнські професійні конкурси. Установа також відкрита для міжнародного партнерства, активно співпрацює з іноземними інституціями, серед яких – посольства, культурні представництва, і чимало з них є партнерами бібліотеки у конкурсах. А. Гордієнко розповіла про членство Національної бібліотеки України для дітей у Міжнародній раді з дитячої та юнацької книги (*англ* The International Board on Books for Young People, IBBY), до якої українська секція приєдналася ще 1997 р. Українська національна секція Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (UA IBBY) активно працює над розширенням міжнародної співпраці в цій галузі. Важливим моментом стало те, що Національна бібліотека України для дітей взяла участь у 39-му Всесвітньому конгресі IBBY, який відбувся 29 серпня – 1 вересня 2023 р. у місті Трієст, Італія. Така взаємодія просуває Україну на світовій арені, сприяє зміцненню міжнародних зв'язків у сфері дитячої та юнацької літератури.

Свій виступ на тему «Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: проблеми організації діяльності в умовах сучасних викликів» генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (далі ЛННБУ ім. В. Стефаника), кандидат педагогічних наук, почесний професор Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника **В. Ферштей** присвятив проблемам організації діяльності ЛННБУ ім. В. Стефаника, які виникають у наслідок негативних впливів, та шляхам їх подолання. Окреслюючи можливості інтеграції, доповідач зупинився на результатах багаторічної ефективної співпраці між Бібліотекою і Національним інститутом імені Оссолінських у Вроцлаві як прикладі продуктивного міжнародного співробітництва. Він підкреслив, що ЛННБУ ім. В. Стефаника

володіє однією з найбільших у світі колекцій україніки, а також європейською історико-культурною спадщиною, що робить її важливим глобальним інститутом із мультикультурною науковою та історичною спадщиною. Бібліотека виступає інтегративним осередком наукової і культурної спільноти, що сприяє консолідації ресурсів і знань. На переконання фахівця, коли ІТ-технології розвиваються стрімко, бібліотеки повинні зосередитися на двох головних завданнях: захисті історико-культурних колекцій, що є спільною спадщиною народів; забезпеченні доступу до історичних документів для всіх дослідників. Доповідач також зазначив, що колекції Бібліотеки, їхня історія, а також потужний бібліотечний персонал є основою для трансформації установи у багатопрофільний науково-культурний комплекс, що розширить її соціальну базу, відкриє нові канали для громадських контактів і посилить вплив на наукову та інформаційну сфери. Учений виокремив два ключові чинники, які варто враховувати при обговоренні комунікації бібліотеки та її співпраці з українськими й закордонними партнерами, а також інтеграції у світову бібліотечну спільноту: це відмова від давніх міфів про минуле установи; розуміння її завдань як важливого національного інституту.

Промовистим свідченням ворожої агресії проти української культури став кейс Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка – однієї з найбільших і найстаріших бібліотек України. Її очільниця, заслужена працівниця культури України **Н. Петренко** у відеопрезентації продемонструвала вражаючі наслідки руйнувань приміщення бібліотеки, яка зберігає 7 млн примірників документів, та завдану шкоду бібліотечним фондам. Доповідачка відмітила, що завдяки міжнародній співпраці та підтримці благодійних організацій і фондів, було проведено низку заходів зі збереження бібліотеки та її колекцій. Неоціненний внесок у збереження об'єкта культурної спадщини, книг, експонатів, документів зробили ALIPH Foundation – Міжнародний альянс із захисту спадщини в зонах конфлікту (Швейцарія); низка культурних інституцій та донорів з Польщі; Товариство міст-побратимів Харків – Нюрнберг (Німеччина); народ Японії (проект ЮНЕСКО) та інші благодійники, які профінансували закупівлю необхідних матеріалів та інструментів для охоронних робіт і протипожежного обладнання. Також було відзначено вагому підтримку українських бібліотек Американською бібліотечною асоціацією (англ. The American Library Association, ALA), Гарвардським університетом та іншими інституціями. Н. Петренко наголосила на важливій ролі бібліотекарів у боротьбі з дезінформацією та ворожою пропагандою. Бібліотечні фахівці беруть активну участь у міжнародних конференціях, симпозіумах та подкастах, де вони висвітлюють правду про події в Україні. Доповідачка підсумувала: міжнародна співпраця є ключовим чинником збереження української культурної спадщини, яка перебуває під загрозою через агресію Росії. Вона висловила вдячність міжнародним партнерам за їхню підтримку та допомогу, завдяки яким бібліотека продовжує виконувати свою місію збереження національної ідентичності України навіть у найскладніших умовах воєнного стану.

Пленарне засідання завершилося виступом директорки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) Національної академії педагогічних наук України, докторки педагогічних наук, професорки **Л. Березівської** «Роль Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

в інформаційному забезпеченні освіти в умовах євроінтеграції України». Доповідачка висвітлила низку важливих аспектів діяльності бібліотеки в контексті євроінтеграційних процесів, розкрила ключову роль ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у підтримці та розвитку інформаційних ресурсів, що забезпечують супровід освітнього процесу в Україні. Вона наголосила, що вивчення європейського досвіду збереження та вдосконалення матеріальної й нематеріальної культурної спадщини, поглиблення європейського транскордонного обміну знаннями, розвиток цифрових біографічних ресурсів, цифровізація освітніх бібліотек, реформування, розвиток педагогічної біографії в Україні та світі – усе це актуальні напрями діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у забезпеченні інформаційної підтримки освіти, педагогіки та психології. Л. Березівська відмітила активізацію публікаційної діяльності науковців педагогічної галузі, особливо у виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science.

У виступі було звернено увагу на унікальність цифрового ресурсу «Видатні педагоги України та світу», інших електронних ресурсів бібліотеки, висвітлено роль онлайн-проектів та віртуальних читальних залів, а також потужної спеціалізованої колекції іноземної літератури, яка охоплює широкий спектр гуманітарних наук; розглянуто напрями міжнародної співпраці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Зокрема, йшлося про діяльність Європейського інформаційного пункту, створеного в рамках міжнародного проєкту Української бібліотечної асоціації «Все про Європу», реалізацію ініціатив за Програмою Erasmus+ Європейського Союзу (Жан Моне), проєкту «Освіта в Європі». У контексті відкритої науки особливу увагу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського приділяє популяризації результатів наукових досліджень за кордоном, розвитку Науково-освітньої електронної бібліотеки, яка забезпечує доступ до світових інформаційних ресурсів. В умовах кризових явищ та повномасштабного російського вторгнення в Україну, фахівці установи активно аналізують європейський досвід з метою його впровадження в сфері інформаційної підтримки освіти, педагогіки та психології. Бібліотека також посилює свою участь у міжнародних наукових проєктах та заходах, збільшує кількість наукових публікацій у співпраці з іноземними партнерами, розширює наукову мобільність та міжнародний книгообмін.

У подальшому робота конференції проходила у секційному режимі.

Ольга Василенко,
директорка Інституту бібліотекознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук

Людмила Дем'янюк,
старша наукова співробітниця,
відділ міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук